

УДК 343.98

ОСОБА ПРАВОПОРУШНИКА ЯК ЕЛЕМЕНТ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ПЕРЕДБАЧЕНИХ СТ. 155 КК УКРАЇНИ

Віталій Лісогор

*Національна академія внутрішніх справ,
пл. Солом'янська, 1, Київ, Україна, 03035,
e-mail: mars_70@ukr.net
ORCID ID: 0000-0003-2169-346X*

На підставі аналізу наукових праць, норм вітчизняного законодавства, статистичних даних та матеріалів практики, розглянуто окремі питання, що стосуються особи правопорушника як елемента криміналістичної характеристики кримінальних правопорушень, передбачених ст. 155 Кримінального кодексу України. Визначено основні ознаки, притаманні особам, які вчиняють ці кримінальні правопорушення. Під час дослідження з'ясовано, що встановлення ознак особи правопорушника, як основного елемента криміналістичної характеристики, та їх врахування під час розслідування дає змогу правильно окреслити його напрям, сформулювати слідчі версії, використати належні тактичні прийоми під час проведення слідчих (розшукових) дій тощо. Також установлено, що аналіз соціально-демографічних і біологічних ознак, психологічних властивостей та моральних якостей, притаманних правопорушникові, дає змогу з'ясувати мотиви, причини та умови вчиненого кримінального правопорушення, визначити ступінь його суспільної небезпеки і заподіяної шкоди тощо.

Ключові слова: правопорушник, ознаки особи, статева свобода, статеві зносини, кримінальне провадження.

DOI: <http://dx.doi.org/10.30970/vla.2025.80.289>

Вступ. Відповідно до ст. 3 Конституції України людина, її життя і здоров'я, честь та гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю [10]. Кримінальні правопорушення проти статевої свободи та статевої недоторканності особи, зокрема й передбачені ст. 155 Кримінального кодексу України (далі – КК України), тобто статеві зносини з особою, яка не досягла шістнадцятирічного віку, є посяганням на особистість і пов'язані з грубим порушенням норм суспільної моралі, за їх вчинення передбачено кримінальне покарання. Ці правопорушення характеризуються аморальністю та цинічністю дій винних осіб, принижують честь і гідність потерпілої особи, можуть завдати шкоди її здоров'ю, посягають на статеvu недоторканність та нормальний статевий розвиток неповнолітніх.

Постановка проблеми. Аналіз статистичних даних Офісу Генерального прокурора показує, що за період із січня по грудень 2020 р. обліковано 55 кримінальних правопорушень, передбачених ст. 155 КК України, з них у 28 правопорушеннях особам вручене повідомлення про підозру; за той самий період 2021 р. обліковано 163 кримінальних правопорушення, з них у 135 правопорушеннях особам вручене повідомлення про підозру; 2022 р. – 83 і 45 відповідно; 2023 р. – 99 і 73; 2024 р. – 122 і 74 [23]. З досліджених Г. Ю. Нікітіною-Дудіковою матеріалів кримінальних проваджень вбачається, що статеві зносини з особою, яка не досягла шістнадцятирічного віку, було виявлено в 15,2 % [20, с. 168–169]. Ці дані свідчать про наявність проблеми і необхідність її вирішення, зокрема й шляхом дослідження

© Лісогор В., 2025

особи правопорушника як елемента криміналістичної характеристики кримінальних правопорушень, передбачених ст. 155 КК України.

Особа правопорушника є одним із важливих елементів криміналістичної характеристики кримінальних правопорушень, інформація про яку дозволяє встановити дані, необхідні для організації ефективного розслідування кримінального правопорушення. Слід зазначити, що особа правопорушника – це не просто фізична особа, яка досягла певного віку, вона має певні характерні ознаки: моральні та вольові якості, схильності і манери поведінки, спосіб життя та соціальну характеристику тощо. Сукупність цих ознак характеризує особу, вони мають безпосереднє відношення до мотивів і способів учиненого кримінального правопорушення, тому їх встановлення має важливе значення для розслідування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам кримінальних правопорушень проти статевої свободи та статевої недоторканості особи присвячені наукові праці *О. Дудорова*, який визначив основні положення кримінально-правової характеристики кримінальних правопорушень проти статевої свободи та статевої недоторканості особи [6]; *О. Дудорова* і *М. Хавронюка*, які висвітлили питання відповідальності за домашнє насильство та насильство за ознакою статі [7]; *М. Денисовського* і *І. Федчака*, які розглянули сутність та профілактику кримінальних правопорушень проти статевої свободи та статевої недоторканості неповнолітніх і малолітніх [3]; *Г. Нікітіної-Дудікової*, яка запропонувала криміналістичну методику розслідування кримінальних правопорушень проти статевої свободи та статевої недоторканості дітей [20]; *В. Омецинської*, яка дослідила кримінально-правову охорону статевої свободи та статевої недоторканості дитини [22]; *Р. Ластушенка*, який проаналізував особу правопорушника як елемент криміналістичної характеристики згвалтування [16]; *О. Гуміна* та *В. Петрик*, які обґрунтували криміналістичну характеристику сексуального насильства, вчиненого групою осіб щодо неповнолітнього [2] та ін.

Формулювання цілей статті. Щодо особи правопорушника як елемента криміналістичної характеристики кримінальних правопорушень, передбачених ст. 155 КК України, це питання також потребує належного розгляду, тому метою роботи є охарактеризувати цю особу і визначити її ознаки.

Виклад основного матеріалу. Аналізуючи ст. 155 КК України [13] слід зазначити, що осіб правопорушників цього кримінального правопорушення можна поділити на дві групи:

1) повнолітня особа (ч. 1);

2) близькі родичі, члени сім'ї, особа, на яку покладено обов'язки щодо виховання потерпілого або піклування про нього (ч. 2).

У Цивільному кодексі України йдеться про часткову цивільну дієздатність фізичної особи, яка не досягла чотирнадцяти років (ст. 31), і неповну цивільну дієздатність фізичної особи у віці від чотирнадцяти до вісімнадцяти років (ст. 32), тобто повна дієздатність особи настає з 18 років, вона стає повнолітньою [28]. Відповідно до ч. 1 ст. 22 КК України, кримінальній відповідальності підлягають особи, яким до вчинення злочину виповнилося шістнадцять років.

Отже, особою правопорушника за ч. 1 ст. 155 КК України є особа чоловічої або жіночої статі, якій виповнилося 16 років. Ця особа знає або припускає, що потерпіла особа не досягла шістнадцятирічного віку. Це стосується і випадків, коли правопорушник міг та повинен був це передбачити. Водночас особа правопорушника усвідомлювала (достовірно знала або припускала), що потерпіла особа не досягла шістнадцятирічного віку, а так само, коли вона повинна була і могла це усвідомлювати.

Щодо ч. 2 ст. 155 КК України, особою правопорушника може бути особа, яка є близьким родичем (батьком, матір'ю, вітчимом, мачухою), членом сім'ї, особою, на яку покладено обов'язки щодо виховання потерпілого або піклування про нього.

Відповідно до п. 1 ч. 1 ст. 3 Кримінального процесуального кодексу України, близькі родичі та члени сім'ї – чоловік, дружина, батько, мати, вітчим, мачуха, син, дочка, пасинок, падчерка, рідний брат, рідна сестра, дід, баба, прадід, прабаба, внук, внучка, правнук, правнучка, усиновлювач чи усиновлений, опікун чи піклувальник, особа, яка перебуває під опікою або піклуванням, а також особи, які спільно проживають, пов'язані спільним побутом і мають взаємні права та обов'язки, у тому числі особи, які спільно проживають, але не перебувають у шлюбі [14].

Питання, пов'язані зі встановленням походження дитини від батьків залежно від того, перебувають вони у шлюбі чи ні, внесення відповідних записів до документа народження дитини, а також порядок оспорування батьківства і материнства вирішуються у встановленому законом порядку.

У ст. 260 Сімейного кодексу України закріплене право мачухи, вітчима брати участь у вихованні пасинка, падчерки [27]. Мачухою у сімейному праві вважається жінка, яка перебуває у шлюбних відносинах із батьком дитини, але не є рідною її матір'ю. Вітчим – це чоловік, який перебуває у шлюбних відносинах з матір'ю дитини, але не є її рідним батьком [30]. Якщо шлюб із батьком (матір'ю) дитини припинено внаслідок його (її) смерті, вдова (вдівець), який залишається спільно проживати з дитиною, буде і надалі для останньої мачухою (вітчимом). У разі розірвання шлюбу з батьком (матір'ю) дитини колишня дружина (колишній чоловік) не може вважатись мачухою (вітчимом) для дитини, навіть якщо вона (він) продовжує проживати з нею спільно.

Опіка та піклування встановлюються з метою забезпечення особистих немайнових і майнових прав та інтересів малолітніх, неповнолітніх осіб, а також повнолітніх осіб, які за станом здоров'я не можуть самостійно здійснювати свої права та виконувати обов'язки (ст. 55 Цивільного кодексу України). Опікун – це призначена органом опіки та піклування за її згодою повнолітня дієздатна особа, яка здійснює опіку над дитиною, котрій не виповнилося 14 років. Піклувальник – це зазначена особа, яка здійснює піклування над дитиною у віці від 14 до 18 років.

Якщо позбавлена батьківського піклування дитина, яка не має опікуна чи піклувальника, постійно проживає у дитячому закладі або закладі охорони здоров'я, функції опікуна чи піклувальника щодо неї покладаються на адміністрацію закладу і виконуються його керівником (директор, завідувач, головний лікар).

До осіб, на яких покладено обов'язки щодо виховання потерпілого або піклування про нього, слід відносити: а) патронатного вихователя (особа, яка на підставі договору про патронат взяла у свою сім'ю дитину-сироту або дитину, позбавлену батьківського піклування); б) прийомних батьків і батьків-вихователів дитячого будинку сімейного типу (подружжя або окрема особа, яка не перебуває у шлюбі, які взяли для спільного проживання та виховання, відповідно, від одного до чотирьох та не менш як п'ять дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування); в) фактичного вихователя (особа, яка взяла у свою сім'ю дитину-сироту чи дитину, з інших причин позбавлену батьківського піклування, і яка згідно з вимогами Сімейного кодексу України зобов'язана виховувати таку дитину і піклуватись про неї так само, як опікун чи піклувальник); г) особу, яка на правових підставах здійснює виховання малолітньої дитини або нагляд за нею на підставі договору (няня, гувернантка, домашній вчитель та ін.); д) відповідних працівників закладів охорони здоров'я, навчальних, позашкільних навчальних та інших закладів, зобов'язаних

наглядати за дітьми і піклуватися про них (лікарні, будинки дитини, школи, дитячі садочки, оздоровчі табори, дитячі будинки, дитячі будинки-інтернати, школи-інтернати, притулки для дітей тощо).

У певних випадках обов'язок утримувати своїх малолітніх і неповнолітніх онуків закон покладає на діда і бабу, а обов'язок утримувати малолітніх і неповнолітніх братів і сестер – на повнолітніх братів і сестер. Незважаючи на це, дід, баба, повнолітні брати і сестри не можуть бути визнані особами, на яких покладено обов'язки щодо виховання потерпілого або піклування про нього, як цього вимагає ч. 2 ст. 155 КК України, оскільки Сімейний кодекс України не покладає на вказаних осіб (на відміну, зокрема, від батьків) такі особисті немайнові та відмінні від майнових (утримання) обов'язки, як виховувати дитину, піклуватися про її здоров'я, фізичний, духовний і моральний розвиток, навчання [18, с. 58–60].

Згідно з кримінальним правом, суб'єктом кримінального правопорушення, передбаченого ст. 155 КК України, є осудна особа, яка досягла шістнадцятирічного віку (ч. 1 цієї статті). У ч. 2 передбачений спеціальний суб'єкт, яким є батько, мати, вітчим, мачуха, опікун, піклувальник або особа, на яку покладено обов'язки щодо виховання потерпілого або піклування про нього.

Суб'єкт кримінального правопорушення має ознаки: фізична особа; вік, з якого може наставати кримінальна відповідальність; осудність особи, а також ознаки спеціального суб'єкта. У ч. 2 ст. 18 КК України зазначено, що спеціальним суб'єктом кримінального правопорушення є фізична осудна особа, яка вчинила у віці, з якого може наставати кримінальна відповідальність, кримінальне правопорушення, суб'єктом якого може бути лише певна особа.

У кримінологічній науці виділяють такі групи ознак, притаманних особі, яка вчинила кримінальне правопорушення:

- 1) соціально-демографічні;
- 2) кримінально-правові;
- 3) морально-психологічні [15, с. 96].

Також пропонується розглядати особу, яка вчинила кримінальне правопорушення, як: а) особу індивіда, що вчинив конкретне кримінальне правопорушення; б) особу окремих категорій (видів) злочинців (наприклад, убивць, хабарників та ін.); в) особу злочинця загалом [17, с. 357–361].

У криміналістиці особу, яка вчинила кримінальне правопорушення, прийнято розглядати з погляду її криміналістичної характеристики, яка має відображати людину як соціально-біологічну систему з притаманними їй властивостями, серед яких є фізичні, біологічні та соціальні [26, с. 422]. Також звертається увага на наявність в особи певних даних демографічного характеру, деяких моральних якостей і психологічних особливостей [12, с. 278].

Окремими науковцями зазначається, що особа, яка вчинила кримінальне правопорушення, як елемент криміналістичної характеристики, – це сукупність соціально значущих ознак і відносин, які характеризують винну в порушенні кримінального закону людину в поєднанні з іншими умовами та обставинами, що впливають на її злочинну поведінку [29, с. 181–184].

Також звертається увага, що особа, яка вчинила кримінальне правопорушення, – це стійка криміналістично значуща сукупність психофізичних властивостей та рис, мотиваційних установок, емоційної і раціональної сфер людської свідомості, що відобразилися в слідах кримінального правопорушення в процесі підготовки, вчинення та приховання слідів кримінального правопорушення, а також поведінки після

вчинення кримінального правопорушення і мають значення для розслідування кримінального правопорушення [20, с. 260].

Отже, для визначення особливостей особи правопорушника як елемента криміналістичної характеристики кримінальних правопорушень, передбачених ст. 155 КК України, встановимо її: 1) соціально-демографічні ознаки; 2) психологічні властивості й моральні якості; 3) біологічні ознаки.

Статистичні дані, а також результати окремих наукових досліджень вказують на те, що статеві кримінальні правопорушення, зокрема й передбачені ст. 155 КК України, у переважній більшості вчиняють чоловіки [24; 5; 8; 11; 20].

Говорячи про вік осіб, які вчинили кримінальні правопорушення, передбачені ст. 155 КК України, то більшу частину таких правопорушень вчинили особи віком від 18 до 45 років [24; 4, с. 19; 9, с. 246; 20, с. 265; 25, с. 95].

Освіта осіб, які вчиняють ці кримінальні правопорушення, характеризується доволі низьким рівнем. Так, відповідно до статистичних даних Офісу генерального прокурора, більшість таких правопорушень вчинено особами з базовою середньою та профільною середньою освітою, а також професійною (професійно-технічною) освітою [24].

Дослідження, проведені окремими науковцями, вказують на те, що 51,6 % правопорушників мають повну загальну середню освіту, 36,1 % – базову загальну середню освіту, 6,4 % – початкову загальну освіту, 3,2 % – незакінчену вищу, 1,6 % – повну вищу освіту, 0,7 % – неписьменні [9, с. 247].

Як зазначається у наукових працях, статеві кримінальні правопорушення характеризуються низькою культурою та проблемами інтелектуального розвитку осіб, які їх вчиняють [21, с. 128–132].

Щодо зайнятості осіб, які вчинили такі кримінальні правопорушення, статистичні дані Офісу генерального прокурора свідчать, що у переважній більшості ними є працездатні особи, які не працюють і не навчаються [24].

Розглядаючи ознаку наявності попереднього злочинного досвіду, слід зазначити, що відповідно до статистики Офісу генерального прокурора, кримінальні правопорушення, передбачені ст. 155 КК України, вчинили особи, які раніше вчиняли кримінальні правопорушення: у 2020 р. – 8 осіб; 2021 р. – 8; 2022 р. – 2; 2023 – 17; 2024 – 3. Також, відповідно до цих даних, у 2021 р. цю категорію правопорушень вчинили 28 осіб у складі групи [24].

Особи, які вчинили кримінальні правопорушення, передбачені ст. 155 КК України, мають певні психологічні властивості й моральні якості. У наукових джерелах зазначається, що особи, які вчиняють статеві кримінальні правопорушення, характеризуються примітивними поглядами на інтимні стосунки як на фізіологічний акт, низьким рівнем культури й освіти [19, с. 58].

Також слід вказати, що відповідно до статистичних даних Офісу Генерального прокурора кримінальні правопорушення, передбачені ст. 155 КК України, у стані алкогольного сп'яніння були вчинені: 2021 р. – 2 особами; 2022 р. – 1; 2023 – 5; 2024 – 5 [24].

Щодо біологічних ознак особи, яка вчинила кримінальне правопорушення, вони встановлюються під час його розслідування. Для цього проводяться окремі слідчі (розшукові) дії, призначаються відповідні судові експертизи. Так, наприклад, під час розслідування кримінального провадження, внесеного до Єдиного реєстру досудових розслідувань за № 12018270070000453 від 15 липня 2018 р., по обвинуваченню громадянина у вчиненні кримінальних правопорушень, передбачених ч. 2 ст. 125 і

ч. 1 ст. 155 КК України, були призначені і проведені судово-медична, судово-імунологічна, судово-психіатрична експертизи [1].

З'ясування біологічних ознак особи під час розслідування кримінальних правопорушень, передбачених ст. 155 КК України, дає змогу встановити та ідентифікувати її і, таким чином, встановити правопорушника, який вчинив це кримінальне правопорушення.

Отже, встановлення соціально-демографічних і біологічних ознак, психологічних властивостей та моральних якостей особи, яка вчинила кримінальне правопорушення, передбачене ст. 155 КК України, дає змогу скласти її криміналістичний портрет, зрозуміти мотив і спосіб дій та відповідно визначити правильний напрям розслідування.

Висновки. Як показують результати проведеного дослідження, особа правопорушника як елемент криміналістичної характеристики кримінальних правопорушень, передбачених ст. 155 КК України, характеризується певними ознаками: соціально-демографічними і біологічними; психологічними властивостями й моральними якостями. Встановлення цих ознак та визначення їх характеристик має значення і з наукового погляду, і для практики розслідування кримінальних правопорушень. Слід враховувати, що дані, які характеризують цю особу, будуть змінюватися, на них будуть впливати різні фактори, тому це потребує подальших досліджень у цьому напрямі.

Список використаних джерел

1. Вирок Бахмацького районного суду Чернігівської області від 3 жовтня 2019 року у провадженні № 1-кп/728/80/19. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/84723132>.
2. Гумін О., Петрик В. Криміналістична характеристика сексуального насильства, вчиненого групою осіб щодо неповнолітнього. *Вісник Національного університету "Львівська політехніка"*. Серія: "Юридичні науки". № 3 (31), 2021. С. 252–259.
3. Денисовський М. Д., Федчак І. А. Сутність та профілактика злочинів проти статевої свободи та статевої недоторканності неповнолітніх і малолітніх : посібник. Львів ; Тернопіль : ЛьвДУВС, 2018. 132 с.
4. Джужа А. О. Запобігання злочинам проти статевої недоторканості дитини : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Київ, 2012. 20 с.
5. Джужа О. М. Запобігання злочинам, пов'язаним із сексуальним насильством : монографія. Київ : Атіка, 2009. 240 с.
6. Дудоров О. О. Злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості особи (основні положення кримінально-правової характеристики) : практ. посібник / МВС України, Луган. держ. ун-т внутр. справ ім. Е. О. Дідоренка. Сєверодонецьк : РВВ ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка, 2018. 92 с.
7. Дудоров О. О., Хавронюк М. І. Відповідальність за домашнє насильство і насильство за ознакою статі (науково-практичний коментар новел Кримінального кодексу України) / за ред. М. І. Хавронюка. Київ : Ваіте, 2019. 288 с.
8. Козлюк Л. Г. Кримінологічна характеристика особистості злочинця, який вчинив статевий злочин щодо неповнолітнього : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Київ, 2009. 16 с.
9. Козлюк Л. Г. Соціально-демографічна характеристика злочинців, які вчинили статевий злочин щодо неповнолітнього. *Часопис Київського університету права*. 2010. № 10. С. 245–248.

10. Конституція України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96ВР. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
11. Косенко С. С. Віктимологічна профілактика статевих злочинів щодо неповнолітніх : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 12.00.08. Київ, 2004. 21 с.
12. Криміналістика : підручник / В. Ю. Шепітько, В. О. Коновалова, В. А. Журавель та ін. Харків : Право, 2008. 464 с.
13. Кримінальний кодекс України від 5 квіт. 2001 р. № 2341-III. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.
14. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI. *Верховна Рада України*. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>.
15. Курс кримінології : Загальна частина : підручник : у 2 кн. / О. М. Джужа, П. П. Михайленко, О. Г. Кулик та ін. ; за заг. ред. О. М. Джужі. Київ: Юрінком Інтер, 2001. 352 с.
16. Ластушенко Р. В. Особа злочинця як елемент криміналістичної характеристики згвалтування. *Jurisprudence / «Colloquium-journal»*. № 30(82). 2020. С. 50–56.
17. Маханьков Д. Г. Особистість злочинця як ключове поняття кримінології. *Форум права*. 2009. № 1. С. 357–361.
18. Методика розслідування окремих видів злочинів, підслідних органам внутрішніх справ : навч. посібник / [О. В. Батюк, Р. І. Благута, О. М. Гумін та ін.] ; за заг. ред. Є. В. Пряхіна. Львів : ЛьвДУВС, 2011. 324 с.
19. Надання допомоги дітям-жертвам злочинів, пов'язаних із торгівлею дітьми, дитячою проституцією, дитячою порнографією, проти статевої свободи та статевої недоторканості дитини, з урахуванням національної та міжнародної практик / Л. С. Волинець, Л. П. Гурковська, І. В. Савчук. Київ : К.І.С., 2011. 132 с.
20. Нікітіна-Дудікова Г. Ю. Криміналістична методика розслідування кримінальних правопорушень проти статевої свободи та статевої недоторканості дітей : монографія. Вінниця : ТВОРИ, 2022. 624 с.
21. Нікітіна-Дудікова Г. Ю. Особа злочинця як елемент криміналістичної характеристики у злочинах проти статевої свободи та статевої недоторканості дітей. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Сер.: Юриспруденція. 2021. № 53. С. 128–132.
22. Омецинська В. Ю. Кримінально-правова охорона статевої свободи та статевої недоторканості дитини : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Львів, 2019. 265 с.
23. Про зареєстровані кримінальні правопорушення та результати їх досудового розслідування. *Офіс Генерального прокурора*. URL : <https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-zareyestrovani-kriminalni-pravoporushennya-ta-rezultati-yih-dosudovogo-rozsliduvannya-2>.
24. Про осіб, які вчинили кримінальні правопорушення. *Офіс Генерального прокурора*. URL: <https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-osib-yaki-vchinili-kriminalni-pravoporushennya-2>.
25. Романцова С. В. Запобігання сексуальному насильству щодо дітей в Україні : дис.... канд. юрид. наук : 12.00.08. Львів, 2018. 20 с.
26. Салтевський М. В. Криміналістика (у сучасному викладі) : підручник. Київ : Кондор, 2005. 588 с.
27. Сімейний кодекс України від 10 січ. 2002 р. № 2947- III. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text>.
28. Цивільний кодекс України від 16 січ. 2003 р. № 435- IV. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>.
29. Чаплинська Ю. А. Особа злочинця як елемент криміналістичної характеристики злочинів. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. № 6. 2019. С. 181–184.
30. URL: <https://vkd.kiev.ua/zakony/simeinyi-kodeks-ukrainy/stattia-260-pravo-machukhy-vitchyma-braty-uchast-u-vykhovanni-pasynka-padcherky/>.

References

1. Vyrok Bakhmatskoho rajonnoho sudu Chernihivskoi oblasti vid 3 zhovtnia 2019 roku u provadzhenni № 1-kp/728/80/19. *Yedynyj derzhavnyj reiestr sudovykh rishen*. Retrieved from <https://reyestr.court.gov.ua/Review/84723132>.
2. Humin, O., Petryk, V. (2021). Kryminalistychna kharakterystyka seksualnoho nasylstva, vchynenoho hropoiu osib schodo nepovnitnoho. *Visnyk Natsionalnoho universytetu "Lvivska politekhnika". Seriya: "Yurydychni nauky"*, 3 (31), 252–259.
3. Denysovskiy, M. D., Fedchak, A. I. (2018). *Sutnist ta profilaktyka zlochyniv proty statevoi svobody ta statevoi nedotorkannosti nepovnitnikh i malolitnikh* : posibnyk. Lviv ; Ternopil : LvDUVS.
4. Dzhuzha, A. O. (2012). *Zapobihannia zlochynam proty statevoi nedotorkannosti dytyny* : avtoref. dys. ... kand. iuryd. nauk : 12.00.08. Kyiv.
5. Dzhuzha, O. M. (2009). *Zapobihannia zlochynam, poviazanyim iz seksualnym nasylstvom* : monohrafiia. Kyiv : Atika.
6. Dudorov, O. O. (2018). *Zlochyiny proty statevoi svobody ta statevoi nedotorkannosti osoby (osnovni polozhennia kryminalno-pravovoi kharakterystyky)* : prakt. poradnyk / MVS Ukrainy, Luhan. derzh. un-t vnutr. sprav im. E. O. Didorenka. Sievierodonetsk : RVV LDUVS im. E. O. Didorenka.
7. Dudorov, O. O., Khavroniuk, M. I. (2019). *Vidpovidalnist za domashnie nasylstvo i nasylstvo za oznakoiu stati (naukovo-praktychnyj komentar novel Kryminalnoho kodeksu Ukrainy)* / za red. M. I. Khavroniuka. Kyiv: Vaite.
8. Kozliuk, L. H. (2009). *Kryminolohichna kharakterystyka osobystosti zlochyntsia, iakyj vchynyv statevyj zlochin schodo nepovnitnoho* : avtoref. dys. ... kand. iuryd. nauk : 12.00.08. Kyiv.
9. Kozliuk, L. H. (2010). Sotsialno-demohrafichna kharakterystyka zlochyntsiiv, iaki vchynyli statevyj zlochin schodo nepovnitnoho. *Chasopys Kyivskoho universytetu prava*, 10, 245–248.
10. Konstytutsiia Ukrainy vid 28 cherv. 1996 r. № 254k/96VR. *Verkhovna Rada Ukrainy*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
11. Kosenko, S. S. (2004). *Vikymolohichna profilaktyka statevykh zlochyniv schodo nepovnitnikh* : avtoref. dys. ... kand. ped. nauk : 12.00.08. Kyiv.
12. *Kryminalistyka* : pidruchnyk / V. Yu. Shepitko, V. O. Konovalova, V. A. Zhuravel ta in. Kharkiv : Pravo, 2008.
13. *Kryminalnyj kodeks Ukrainy* vid 5 kvit. 2001 r. № 2341-III. Verkhovna Rada Ukrainy. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.
14. *Kryminalnyj protsesualnyj kodeks Ukrainy* vid 13 kvit. 2012 r. № 4651-VI. Verkhovna Rada Ukrainy. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>.
15. *Kurs kryminolohii: Zahalna chastyna* : pidruchnyk : u 2 kn. / O. M. Dzhuzha, P. P. Mykhajlenko, O. H. Kulyk ta in. ; za zah. red. O. M. Dzhuzhi. Kyiv: Yurinkom Inter, 2001.
16. Lastushenko, R. V. (2020). Osoba zlochyntsia iak element kryminalistychnoi kharakterystyky zgvaltuvannia. *Jurisprudence / «Colloquium-journal»*, 30(82), 50–56.
17. Makhankov, D. H. (2009). Osobystist zlochyntsia iak kliuchove poniattia kryminolohii. *Forum prava*, 1, 357–361.
18. *Metodyka rozsliduvannia okremykh vydiv zlochyniv, pidslidnykh orhanam vnutrishnykh sprav* : navchalnyj posibnyk / O.V. Batiuk, R. I. Blahuta, O. M. Humin ta in. ; za zah. red. Ye. V. Priakhina. Lviv : LvDUVS, 2011.
19. *Nadannia dopomohy ditiam-zhertvam zlochyniv, poviazanykh iz torhivleiu ditmy, dytiachoiu prostytutsiieiu, dytiachoiu pornohrafiieiu, proty statevoi svobody ta statevoi nedotorkannosti dytyny, z urakhuvanniam natsionalnoi ta mizhnarodnoi praktyk* / L. S. Volynets, L. P. Hurkovska, I. V. Savchuk. Kyiv : K.I.S., 2011.

20. Nikitina-Dudikova, H. Yu. *Kryminalistychna metodyka rozsliduvannia kryminalnykh pravoporushen proty statevoi svobody ta statevoi nedotorkanosti ditej* : monohrafiia / H. Yu. Nikitina-Dudikova. Vinnytsia : TVORY, 2022.
21. Nikitina-Dudikova, H. Yu. (2021). Osoba zlochyntsia iak element kryminalistychnoi kharakterystyky u zlochynakh proty statevoi svobody ta statevoi nedotorkanosti ditej. *Naukovyj visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Ser.: Yurysprudentsiia*, 53, 128–132.
22. Ometsynska, V. Yu. (2019). *Kryminalno-pravova okhorona statevoi svobody ta statevoi nedotorkanosti dytyny* : dys. ... kand. iuryd. nauk : 12.00.08. Lviv.
23. Pro zareiestrovani kryminalni pravoporushennia ta rezultaty ikh dosudovoho rozsliduvannia. *Ofis Heneralnoho prokurora*. Retrieved from <https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-zareyestrovani-kriminalni-pravoporushennia-ta-rezultaty-yih-dosudovogo-rozsliduvannia-2>.
24. Pro osib, iaki vchynyli kryminalni pravoporushennia. *Ofis Heneralnoho prokurora*. Retrieved from <https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-osib-yaki-vchynili-kriminalni-pravoporushennia-2>.
25. Romantsova, S. V. (2018). *Zapobihannia seksualnomu nasylstvu schodo ditej v Ukraini* : dys.... kand. iuryd. nauk : 12.00.08. Lviv.
26. Salteviskyj, M. V. (2005). *Kryminalistyka (u suchasnomu vykladi)* : pidruchnyk. Kyiv: Kondor.
27. Simejnyj kodeks Ukrainy vid 10 sich. 2002 r. № 2947- III. *Verkhovna Rada Ukrainy*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text>.
28. Tsyvilnyj kodeks Ukrainy vid 16 sich. 2003 r. № 435- IV. *Verkhovna Rada Ukrainy*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>.
29. Chaplynska, Yu. A. (2019). Osoba zlochyntsia iak element kryminalistychnoi kharakterystyky zlochyniv. *Aktualni problemy vitchyznianoi iurysprudentsii*, 6, 181–184.
30. Retrieved from <https://vkd.kiev.ua/zakony/simeinyi-kodeks-ukrainy/stattia-260-pravo-machukhy-vitchyma-braty-uchast-u-vykhovanni-pasynka-padcherky/>.

**PERSON OF THE OFFENDER AS AN ELEMENT
OF THE CRIMINALISTIC CHARACTERISTICS
OF THE CRIMINAL OFFENSES, PROVIDED
BY ART. 155 OF THE CRIMINAL CODE OF UKRAINE**

Vitalii Lisohor

*National Academy of Internal Affairs,
1, Solomyanska Sq., Kyiv, Ukraine, 03035
e-mail: mars_70@ukr.net
ORCID ID: 0000-0003-2169-346X*

Based on the analysis of scientific works, provisions of domestic legislation, statistical data and practice materials, certain issues related to the person of the offender as an element of the criminalistic characteristics of the criminal offenses, provided for in Art. 155 of the Criminal Code of Ukraine are considered. The main features inherent in persons who commit such criminal offenses are determined. During the study, it is found that establishing the features of the offender's identity as the main element of the criminalistic characteristics and taking them into account during the investigation makes it possible to correctly outline its direction, correctly formulate investigative versions, use appropriate tactical techniques during investigative (detective) actions, etc. It is also established that the analysis of socio-demographic and biological features, psychological properties and moral qualities inherent in the offender makes it possible to clarify the motives, causes and conditions of the criminal offense committed, to determine the degree of its social danger and the harm caused, etc.

It is substantiated that sexual criminal offenses, including those provided for in Art. 155 of the Criminal Code of Ukraine, are committed by men aged 18 to 45. It is noted that the education of persons who commit these criminal offenses is characterized by a rather low level, the majority of such offenses are committed by persons with basic secondary and specialized secondary education, as well as professional (vocational and technical) education. Regarding the employment of persons who have committed such criminal offenses, it is established that the vast majority of them are able-bodied persons who do not work and do not study. It is generalized that persons who have committed criminal offenses, provided for in Art. 155 of the Criminal Code of Ukraine, have certain psychological properties and moral qualities, these persons are characterized by primitive views on intimate relationships as a physiological act, a low level of culture and education. It is noted that the determination of biological characteristics of a person during the investigation of criminal offenses, provided for in Art. 155 of the Criminal Code of Ukraine, makes it possible to establish and identify them and, thus, to establish the offender who committed this criminal offense. It is emphasized that the establishment of socio-demographic and biological characteristics, psychological properties and moral qualities of a person who committed a criminal offense, provided for in Art. 155 of the Criminal Code of Ukraine, makes it possible to draw up his criminalistic portrait, understand the motive and method of action and, accordingly, determine the correct direction of the investigation.

Keywords: offender, personality traits, sexual freedom, sexual relations, criminal proceedings.

Стаття: надійшла до редакції 18.03.2025

прийнята до друку 22.05.2025